

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

103. An expressio falsi vitiet dispensationem? & pro praxi explanantur
aliqui casus particulares, & alij deducuntur, & annotantur. Ex p. 8. tr. 3.
res. 61.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76359](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76359)

principio
que ad huc.

deus non possit facile sibi aequalem inuenire; peti-
tū num dispensatio sit valitura, si antequam dispen-
sauerit is, cui committitur, sufficientem dorem com-
parauerit? Respond. videri verius non valere, vt docet
Sanchez *lib. 8. disp. 30. num. 12.* quia antequam in-
ferior seipsa dispensauerit, dispensatio nondum est
perfecta, censeturque adhuc in fieri, atque cessante
causa, antequam perfecta sit dispensatio, vt ex com-
muni Doctorum tradit Sanchez *supra*.

3. Dubitari verò potest, an sufficiat causam sub-
fuisse, cum dispensatur, an verò etiam requiratur, vt
perseueret, dum initur matrimonium? Sanchez *su-
pra, n. 14.* censet requiri, vt perduret vtroque temporis;
sed non est improbable sufficere si subsuerit tempore
dispensationis, quod etiam censet probabile Sanchez
supra in fine, num. 13. quia per hanc dispensationem
homo legitime eximitur à lege, ergo potest validè
matrimonium inire, quamuis cesset causa, propter
quam dispensatio est impetrata. Huculque Præposi-
tus. Vide etiam Hurtadum *de Matrim. d. sp. 26. diffi-
c. 3. n. 14.* & Basilium *lib. 8. c. 20.*

RESOL. CII.

Qua falsitas vitiet rescriptum in quacunque dispen-
satione?

Et hic apponuntur aliqua regula, ex quibus multos
casus Confessarij, & Responsores casuum conscientia
extricare poterunt. Ex part. 4. tract. 4. & Misc.
Ref. 53.

§. 1. **H**æc quæstio est quotidiana pro materia
dispensationum ad Ordines, matrimonia,
&c. ideo hic ponam regulas aliquas, ex quibus mul-
tos casus Confessarij & Responsores casuum conscientia
extricare poterunt.

2. Dico igitur primò quòd si in rescripto appo-
natur vnica causa, illa finalis, & non motiua censen-
da est, & ideo si falsa erit, vitabit rescriptum, quia
censetur Papa priuilegium & dispensationem velle
concedere ex causa allegata, etiam si ex motu proprio,
& ex causa scientia dicat concedere. Ita Castrus Pa-
laus *in opere morali tom. 1. tract. 3. d. sp. 6. punct. 16.
§. 3. num. 1.* Gutierrez *canon. qq. lib. 2. c. 15. num. 103.
& 104.* Sanchez *de matrim. tom. 3. lib. 8. disp. 21.
n. 41.* & alij.

3. Dico secundò illorum taciturnitatem impedi-
re concessionem, quæ à iure, stylo, & consuetudine
mandantur exprimi, & illorum expressionem falsam
vitare concessionem quibus secundum ius, stylum,
& consuetudinem mouetur Princeps in rescripto
concedendo, ita vt iure cautum sit quòd eis expressis
gratiam Princeps non concessisset. Ita Gaspar *de
benef. tom. 2. part. 8. c. 3. n. 20.* Castrus *ubi supra num. 3.*
Salas *de legib. d. sp. 20. sect. 15. num. 115.* & Pontius
ubi infra.

4. Dico tertio, quòd si plures causæ proponantur,
si vtraque est insufficientis per se, & integrit vniam
causam sufficientem, si aliqua earum est falsa, corrumpit
dispensatio, quia illis nititur voluntas dispensantis;
iudicabitur autem vtramque esse insufficientem,
quando ex quacunque illarum seorsim non solet
concedi dispensatio. At si vna causa sit sufficiens ex
consuetudine & stylo, & ea vera, alia verò quæ addi-
tur sit falsa, communior sententia est quòd valet dispen-
satio, nec vitatur rescriptum. Ita Basilium Pontius
de matrim. lib. 8. c. 17. §. vlt. num. 41. Sanchez *loco cit.
n. 32.* Suarez *de Relig. tom. 2. lib. 6. de voto c. 27. n. 11.*
licet Castrus Palaus *ubi supra §. 5. n. 2.* hoc intelligat
de causa extrinseca dispensationis, & quæ per se non
solet mouere Principem ad dispensationem conce-

Sup. hoc pro-
motu proprio
posito in textu
huius §. late
infra in Ref.
105. & pro-
parte in Ref.
12. §. 1. ad
medium.

Sup. hoc le-
ge supra do-
ctrinam Ref.
99 & §. eius
secundæ not.
& in Ref. 91.
& Itaque &c.

Sup. hoc in
Ref. 2. not.
seq. §. vnde.
& in alio §.
eius aano.

Sup. hoc in-
fra in Ref.
117. & 118.

dendam, quis dicere poterit hic & nunc ex vtraque
simul motum non esse. Ita ille. Sed Pontius *ubi supra*
absolutè loquitur, & confirmat supradicta Laurentius
Portel *in resp. mor. part. 3. cas. 8. num. 2.* vbi docet,
quòd quando in rescripto narrantur plures causæ
copulatiuæ, quorum alæ veræ sunt, alæ falsæ, spe-
ctanda est causa qua nititur rescriptum, & quæ exi-
stente vera, non obstat cæterarum falsitatem; & addit,
quòd cum causæ narrantur disiunctiuè, sufficit
alteram esse veram, ne rescriptum sit subreptitum.

5. Dico quartò, quòd in dubio an sit causa finalis,
quæ exprimitur in rescripto, seu dispensatione perti-
nens ad ipsam dispensationem intrinsecè, an verò
solum impulsiva & motiua extrinsecè dispensationem
concernens censendum est esse motiuam, & non
finalem, quia semper stare debet præsumptio in fau-
orem valoris actus. Et idem dicendum est, cum du-
bium est, an dispensatio valida sit, quia dubium est,
an causa falsò allegata sit finalis. Ita Castrus *loco cit.
c. 5. num. 3.* & Portel *ubi supra*, qui citat Sanchez
de matrim. lib. 8. disp. 21. num. 20. & 25. licet Villa-
lobos *in summa tom. 1. tract. 2. diffi. 43. num. 7.* cum
Molina contrarium sentiat; sed vtraque opinio est
probabilis.

RESOL. CIII.

An expressio falsi vitiet dispensationem?

Et pro praxi explanantur aliqui casus particulares,
& alij deducuntur, & annotantur. Ex part. 8. tit. 3.
Ref. 61.

§. 1. **S**uperius diximus, quando taciturnitas veri,
Streddat dispensationem inualidam, & multos
casus in particulari tractauimus: nunc è contra vi-
dendum, quanam expressio falsi noceat dispensationi,
& postea ad casus particulares deueniemus. Prima
sententia affirmat, dispensationem esse irritam, & in-
ualidam, etiam si causa falsò expressa sit impulsiva,
quia scilicet, eà non leniter mouetur Princeps ad
gratiam concedendam, quamuis, ea non narrata,
etiam concessisset. Ratio est, quia litteræ concessionis
habent tacitam conditionem, si preces veritate ni-
tantur, *cap. 2. de rescriptis.* Cuius signum est quia Pon-
tifex prius narrat in suis litteris ea, quæ pars propo-
suit, & postea subdit, si ita est dispensatum.

2. Probatur etiam hæc sententia ex *cap. postulasti
de rescriptis*, (quod iuxta multorum sententiam in-
telligitur de omnibus gratiis) vbi refertur, quendam
à Pontifice obtinuisse beneficium, tacendo vicariam
perpetuam victui sufficientem, quam possidebat; &
consultus Pontifex respondit, gratiam fuisse subrepti-
tiam, cum tamen causa silentio prætermissa non vi-
deretur esse finalis, sed impulsiva. Et confirmatur ex
*cap. non potest, in princip. & cap. si motu proprio, de
prebendis in 6. & cap. si proponente, de rescriptis*,
vbi hæc doctrina expresse continetur. Ita sentiunt
Macardus *de probationibus consil. 846. num. 1.* Gu-
tierrez *question. Canon. lib. 1. cap. 15. num. 12.* Et eidem
sententiæ adhaeret Rebellos *2. part. de obligationibus
instit. lib. 3. de impedimentis matrimonij, q. 5. sect. 4.
num. 25.*

3. Sed mihi placet opinio, quæ docet solius causæ
finalis, non autem impulsivæ falsæ expressione dispen-
sationem irritari, quæ sententia probabilior est, &
conformior dictis de taciturnitate veritatis. Hanc
docet Ioannes Medina *C. de rebus restitut. q. 2. ad
4. & 5. argumentum*: vbi ait, donationem factam
ob causam falsam finalem esse nullam; scilicet factam
ob causam impulsivam: eadem autem ratio est de
dispensatione, & quacumque alia gratia.

4. Prior

Prior pars constat, quoniam error in causa finali impedit voluntarium ad concessionem gratiae substantialiter requisitum: ergo reddit illam inualidam. Consequentia patet. Antecedens probatur: nam omnis gratiae concessio requirit liberam Principis voluntatem, cum sit donum ab ipsius voluntate essentialiter pendens: ergo ubi illa deest, deest substantiale principium, à quo illa pendet. Posterior pars probatur; nam expressio facilius tantum impellit: at sine expressione facti tantum impellens concessio fuisse gratia simpliciter, licet non cum ea facilitate, ut supponitur; ergo non impedit substantiale principium, ex quo dispensationis concessio pendet.

Ceterum fundamentum oppositae sententiae intelligendum est, quod precensui debeat veritate eorum dumtaxat, ex quibus concessio gratiae substantialiter pendet, cuiusmodi non est causa merè impeditiva, sine qua adhuc concessio fuisse gratia. Et ita mentem sententiam tenet Henríquez lib. 12. de matrimonio, c. 3. num. 7. Sanchez lib. 8. disp. 21. num. 32. Covarruvias lib. 1. variar. c. 20. n. 5. Ochagavia de sacrament. Matrimon. tract. 4. q. 9. num. 6. doctus & amicus meus Merlinus controu. for. cap. 5. q. 1. quibus ego addo nouissimè P. Magistrum Taceda in Theol. moral. tom. 2. lib. 4. tract. 3. §. 2. controu. 2. n. 4. Nec obstat, ait ipse, cap. Polulasti, de rescriptis, ubi habetur quòd consultus Pontifex de quodam Clerico, qui obtinuit quoddam beneficium, tacendo se habere vicariam perpetuam, respondit imperatorem beneficij esse nullam, gratiamque ei concessam fuisse subreptitiam: ex qua responsione Pontificis sic potest argumentum deduci; sed causa illa tacita fuit solum impulsiva: ergo ex taciturnitate eius redditur subreptitia dispensatio. Respondendo fuisse ibi tacitam causam finalem, quae fit à Pontifice fecerat, non concederet gratiam illam, taciturnitas enim illa vicariae perpetuae fuit causa finalis concedendi beneficium: nam si Pontifex sciret Clericum illum illam habere, non concederet gratiam beneficij, sic docet Dec. super praedictum, cap. nota 11. num. 11.

6. Nec desera hic apponere verba Pottel in rescriptis, moral. tom. 2. cap. 49. n. 5. ubi sic ait. Si verum taceatur, vel falsum exprimat in vna tantum parte rescripti, vitiat, & irritum reddit rescriptum quoad eam partem, in qua est subreptio, non verò quoad reliquas partes rescripti. Quòd vitiet, & irritet quoad illam partem, in qua est subreptio, ab omnibus conceditur, quia tunc quoad illam partem preces non nituntur veritate. Quòd non reddat inualidum quoad alias partes, ratio est, tum quia vile non debet per inutile vitari, ut habet regula iuris in 6. Tum quia rescriptum pendet à voluntate concedentis: sed concedens voluit concedere, & concessit rescriptum, neque indicauit nolle reliquias rescripti ex parte valere, quando subreptio non fuit causa finalis: ergo rescriptum validum est, quoad illas partes, in quibus non contingit subreptio; & hoc in terminis decernitur in cap. super literas de rescriptis. Hoc tamen limitandum esse docet, dummodo partes in quibus non contingit subreptio, separabiles sint quoad valorem à parte in qua fuit subreptio. Nam si separabiles non sunt, sed sint accessoriae, rescriptum corrumpitur accessorium corruit destructo principali. Hinc colligit dispensationem in voto castitatis, & peregrinationis ad limina Apostolorum, narrata falsa causa in vno voto, poterit vti dispensatione quoad aliud votum in

quo non contingit subreptio, quia vnum votum istorum non est accessorium, & dependens ab alio. Sic ille.

7. Ex his deducitur non vitari dispensationem ex falsa causa expressione, quando ea verè expressa facilior esse dispensatio: ut si impetrans beneficium, narret id esse curatum, vel dignitatem, cum tamen sit simplex, aut officium. Quòd intelligendum est, quando, causa demonstrationis, ea qualitas adiungitur, secus si causa taxationis. Sic docent Panormitanus in cap. significante, num. 6. & seq. de rescriptis, ubi Felinus num. olim. vers. Vterius tangit. Rebuffus cap. nulla, artic. 2. post 4. conclus. vers. Noteris, de concess. praebend. Staphil. de litter. grat. ubi de forma & modo impetrandi, tit. Praeterea est dare dignitatem, num. 4. & seq. Sylu. verb. Rescriptum, quest. 3. Covarruv. allegata Rotae decisione lib. 1. variar. cap. olim. n. 6. Gutier. questio. Canon. lib. 1. cap. 15. num. 83. & 84. Sanchez lib. 8. de matrimonio, disp. 21. n. 35. Quòd si petas quando censetur causa demonstrationis, & quando taxationis qualitas adiecta, vide Sanchez ubi supra; cui ego addo Merollam tom. 2. disp. 4. c. 6. n. 371.

RESOL. CIV.

An si per ignorantiam, vel simplicitatem quis expressit causam falsam, & dispensatus fuit, valiat contraxerit.

Et notatur, quod dispensatio variis modis potest cessare. Primo per renunciationem, &c. Ex part. 8. tr. 6. Ref 69.

§. 1. Vt si v.g. per ignorantiam, aut simplicitatem allegasti defectum dotis, cum tamen verè non fuerit, & Ordinarius facta informatione declarauit defectum dotis existere, & sic dispensauit, & ex hac declaratione, & dispensatione concessa ad contrahendum matrimonium processisti, videris validè contrahere, neque posse tale matrimonium oppugnari, ex cap. cum inter, de sentent. & re iudic. cap. ei, qui appellat. §. si verò, 2. quest. 6. Et ita hanc sententiam docet Basilius Pontius de Matrimon. l. 8. c. 16. n. 5. & facit doctrina Felini, & Socini in superiore resolutione allata.

2. Verum contrariam sententiam tenet Castrus Palaus tom. 1. tract. 3. disp. 6. punct. 16. §. 5. n. 4. quia tale rescriptum, ut pote in falsa causa fundatum, nullum est, neque ignorantia prodesse potest ad valorem ipsius, sed solum ad excusandum impetrantem, à culpa commissa, & videtur expressè decidi, cap. super literis, de rescriptis, ubi aequè de taciturnitate veritatis, ac de expressione falsitatis, quando contingit circa totum rescriptum, dicitur nullum esse, etiam si per ignorantiam, & simplicitatem factum sit. Si verò (inquit textus) per huiusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis literas fuerint impetratae, qua tacita, vel expressa, nos nullas literas dedissemus, à delegato non est aliquatenus procedendum.

3. Notandum est tamen hic obiter, quòd dispensatio variis modis potest cessare, ac Primo per renunciationem, & quidem, vniuersè loquendo, certum est dispensationem renunciatione cessare, ex cap. ad Apostolicam de regular. hanc nonnulli distinguunt in expressam & tacitam: illa voluntatem & verba requirit; & haec renunciatio retractari non poterit, ubi semel renunciationis notitia peruenit ad dispensantem.

4. Tacitae renunciationis vsus non ita solitus est, v. g. cum facto aliquo inducatur renunciandi voluntas:

Sup. hoc infra in fine §. 1. Ref. 124.

Quae hic est infra Ref. 167. signanter in eius §. 1.

Sup. contento in hoc & seq. §. lege supra doctrinam Ref. 95. & si placet etiam aliam eius primae, & secundae not.

LIBRARIÆ
Vniuersitatis
Paderbornensis
No. 111. IV. V
E. III

Sup. hoc infra in fine §. 1. Ref. 124.

Sup. hoc supra doctrinam Ref. 95.